

Gelgaudiškio dvaro auksas



■ Spuosenėtas Gelgaudiškio dvaras, menantis šimtmečių istoriją, dabar gausiai lankomas turistų.

■ Atkelta iš 8 p.

Oziemblovskis, pasijutęs apgautas, pasiuntė karius sugauti pabėgėlį. Alchemikas įkliuvo Kidulių miškuose, netoli prūsų sienos, buvo atvarytas į Gelgaudiškį atgal. Iki beprotystės privestas dvarininkas įsakė plakti alchemiką rykštėmis, reikalavo pasakyti aukso gamybos paslaptį. Galų gale nurodė pririšti jam po kaklu akmenį, nuvedė prie Nemuno ir įmetė į vandenį. Nuskurdęs ir skolų prispaustas magnatas netrukus iš sielvarto susirgo ir numirė.

Vėliau dvarvietė atiteko Gelgaudams, o po jų Čertoriškių giminei. Pastarieji Gelgaudiškyje negyveno – atvykdavo pramogauti, medžioti ir susirinkti iš gyventojų mokesčius. Po trečiojo Lietuvos ir Lenkijos Respublikos padalijimo 1795 metais visa Suvalkija atiteko prūsams. Gelgaudiškyje eilinį kartą pasikeitė savininkai. Dvarą nupirko vokiečių didikas Teodoras Koidelis.

Apylinkių gyventojai šį laikotarpį prisiminė su siaubu. Naujasis valdovas buvo gobšesnis už patį Oziemblovskį. Tiesa, alchemija jis netikėjo, o kapitalą didino daug

žiauresniais metodais. Valstiečiai reguliariai vežiojo įvairiausias duokles ir šešias dienas per savaitę dirbo Gelgaudiškio dvaro laukuose.

Baudžiauninkų vaikai per vasarą privalejo surinkti dvarui penkis gorčius riešutų ir dešimt krepšių grybų. Pirmosios nakties teise Koidelis nesinaudojo, bet tik dėl to, kad turėjo labai piktą žmoną. Valstietis, norėdamas susituokti, mokėjo ponui dvidešimt sidabrinųjų monetų. O nuotakas atseikėdavo dešimt uolekčių drobės ir dešimt porų vilnonių pirštinių.

Suvargę, išbadėję, rykščių sukapti gelgaudiškiai palikdavo savo namus, gyvulius ir ūkius. Su šeimomis naktimis bėgdavo per sieną į rusų pusę. Į ištuštėjusias sodybas Koidelis atkeldavo vokiečių kolonistus. Vėliau iš likusių lietuvių atiminėjo ūkius, naikino kaimus ir kūrė naujus dvarelius. Koidelis girdavosi savo sadistiškais metodais ir žadėjo sunaikinti visus lietuvius.

Kartą dvaro rūmuose apsistojo čigonų taboras. Tai pamatęs dvarininkas liepė visus išvaikyti, tačiau senoji čigonė maldavo pasigailėjimo. Žadėjo atsilyginti geros ateities

spėjimu. Saulei nusileidus ji pasikvietė magnatą prie Nemuno. Kiti taboro nariai laiko veltui negaišo: išvedė iš dvaro tvartų geriausius arklius, iš svirno dingo lašiniai ir rūbai. O senoji čigonė tėsė dvarininkui į akis uostomojo tabako ir pranyko nakties tamsoje.

Napoleonui nepavykus užkariauti Rusijos Suvalkija grįžo į caro rankas. Tačiau Koidelis vis dar vykdė vokietinimo politiką ir engė valstiečius. Galų gale 1875 metais Koideliams buvo atimta rusų pilietybė. Rusų valdžia vokiečių giminei metė kaltinimus šnipinėjimu. Vėliau buvo paskelbtas įstatymas, draudžiantis svetimšaliams valdyti dvarus pasienio zonoje.

Koidelis pasidavė: pardavė dvarą ir visus palivarkus. Magnatas Komaras sumokėjo vokiečiui aštuonis šimtus tūkstančių rublių. Sadistiškos giminės atstovų era Gelgaudiškyje baigėsi.

Tomas SUŠINSKAS
Muziejininkas

Projekta „Laisvės pamokos“
remia Spaudos, radijo
ir televizijos rėmimo fondas

